

MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA MEDIACJI W PRACY PEDAGOGA SZKOLNEGO

KATARZYNA WOŁK

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3723-5199>

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Wprowadzenie

Podstawową funkcją, jaką pełni pedagog szkolny, jest niesienie profesjonalnej pomocy zarówno uczniom, jak i nauczycielom (wychowawcom) oraz rodzicom. Zakres jego zadań został szczegółowo określony w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz.U. 2020, poz. 1280). Ustawodawca już w przywołanym wyżej akcie prawnym wskazuje wprost, że do zadań pedagoga w szczególności należy właśnie *inicjowanie i prowadzenie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych* (§24. pkt 6). Także w literaturze przedmiotu, pośród opisów koncepcji pracy pedagoga szkolnego – autorzy dostrzegają doniosłość kwestii mediacji. I tak, m.in. Teresa Lewandowska-Kidoń (2015, s. 240–241) pisząc o trzech koncepcjach pracy pedagoga szkolnego, wymienia obok koncepcji ukierunkowanej na przeciwdziałanie niepowodzeniom szkolnym i wypuklającej działalność interwencyjną (środowiskową i socjalną), właśnie koncepcję pracy pedagoga polegającą na przyjmowaniu przez niego roli koordynatora i mediatora.

Prowadzenie mediacji jest niewątpliwie jednym z tych działań, które w swojej pracy pedagog szkolny winien podejmować jako zadanie o wyjątkowej doniosłości. Jednocześnie stawiane przed pedagogiem oczekiwania, aby jednocześnie był on specjalistą z zakresu diagnozowania trudności szkolnych, interwencji kryzysowej, profilaktyki uzależnień i mediatorem szkolnym (Lewandowska-Kidoń, 2015, s. 242) – są niewątpliwie wymagające i wieloaspektowe, toteż w tym kontekście zawód pedagoga szkolnego wymaga nieustannego rozwoju osobistego i podnoszenia kwalifikacji.

Istota konfliktów w środowisku szkolnym

Dla lepszego zrozumienia idei przyświecających wprowadzaniu mediacji właściwe rozważania warto jest poprzedzić wywodem na temat tego, jak bardzo złożonym

organizmem społecznym jest placówka oświatowa, oraz jak ważna jest konstatacja, że konflikty w środowisku szkolnym występują na bardzo zróżnicowanych płaszczyznach.

W ujęciu nauk społecznych konflikt należy zaliczyć do podstawowych interakcji społecznych. Anna Kalisz i Adam Zienkiewicz (2009, s. 16) wskazują na trzy aspekty konfliktu:

- *psychologiczny*, tj. „psychiczne napięcie pomiędzy stronami antagonistycznego stosunku”;
- *behawioralny*, pod którym to pojęciem rozumie się „układ sprzecznych lub rozbieżnych działań stron”;
- *społeczny*, określane jako „próba połączenia aspektu psychologicznego i behawioralnego”.

Szkoła stanowi w systemie edukacji podstawową instytucję oświatowo-wychowawczą. Jest to miejsce szczególnie ważne, które wypełnia życie uczniów, nauczycieli, rodziców, ale też pracowników administracyjnych (dyrekcja, sekretariat, księgowość, kadry, kuchnia, intendent, sprzątaczkę, kierownik gospodarczy, woźny, ochrona). Ze względu na wielość podmiotów, które tworzą środowisko szkolne, można mówić o różnorodnych interakcjach pomiędzy nimi, a co za tymi idzie – o różnych rodzajach konfliktów (konflikty w różnych relacjach), które są nieodłącznym i naturalnym elementem życia społecznego.

Aleksandra Winiarska (2018, s. 453–454) przedstawiła szczegółową klasyfikację relacji występujących w środowisku szkolnym ze względu na zaangażowanych w niego uczestników:

- 1) konflikty pomiędzy uczniami;
- 2) konflikty na linii grupa uczniów – uczeń;
- 3) konflikty pomiędzy grupami uczniów;
- 4) konflikty na linii nauczyciel – uczeń;
- 5) konflikty na linii nauczyciel – grupa uczniów;
- 6) konflikty na linii nauczyciel – nauczyciel;
- 7) konflikty na linii dyrekcja – nauczyciel;
- 8) konflikty na linii dyrekcja – grupa nauczycieli;
- 9) konflikty na linii kadra administracyjna – uczniowie;
- 10) konflikty na linii kadra administracyjna – nauczyciele/dyrekcja;
- 11) konflikty na linii nauczyciel – rodzic;
- 12) konflikty na linii nauczyciel – grupa rodziców;
- 13) konflikty na linii rodzice – dyrekcja;
- 14) konflikty na linii rodzice – rodzice.

W szkole konflikty pojawiają się na wszystkich wymienionych tu poziomach relacyjnych.

O tyle, o ile spory w placówce szkolnej z udziałem dorosłych po obu stronach konfliktu są regulowane tak, jak w każdej innej organizacji, to już odmiennie rzecz ma się ze sporami z udziałem uczniów. Umiejętności komunikacyjne i doświadczenie, w które wyposażeni są dorośli, nie są jeszcze dostępne dzieciom, dlatego konflikty występujące pomiędzy uczniami powinny być traktowane inaczej niż konflikty dorosłych.

Badania pokazują, że konflikty występują najczęściej wśród uczniów w wieku 12–16 lat (Pozzoli, Gini, 2021). Mediacja szkolna z pewnością może podgrywać znaczącą i pozytywną rolę w zakresie rozwiązywania konfliktów i przeciwdziałania im wśród uczniów w tymże przedziale wiekowym. Należy jednak pamiętać, że do osób znajdujących się w przedziale wiekowym 10–17 stosuje się regulacje prawne (tj. ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich – Dz. U. 2022, poz. 1700), która rozciąga swe obowiązywanie na sytuacje, w których osób z tego przedziału wiekowego dotyczyć będzie problem demoralizacji tudzież osób, które w wieku 13–17 lat miały dopuścić się czynu karalnego. Oznacza to, że w sytuacji popełnienia przez ucznia czynu karalnego lub w sprawach o demoralizację będzie mieć zastosowanie regulacja z ww. ustawy (dawniej precyzowana w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich). Należy przychylić się do poglądu, że w tak poważnych przypadkach, które podpadają pod reżim przywołanej ustawy – mediacja szkolna co do zasady powinna ustąpić miejsca ustawowemu realizowaniu zadań z zakresu sądowego wspierania i resocjalizacji nieletnich.

Do przeciwwskazań, które uniemożliwiają podjęcie postępowania mediacyjnego w szkole, należą sytuacje, gdy:

- problemem jest uzależnienie;
- pojawia się długotrwała przemoc rówieśnicza, dla której charakterystyczna jest asymetryczna relacja z przewagą pozycji strony i powtarzaniem zachowaniami agresywnymi wobec jednostki słabszej (niekoniecznie w sensie fizycznym);
- jedna ze stron cierpi na chorobę psychiczną lub silne zaburzenia emocjonalne;
- motywy przystąpienia stron do mediacji są inne niż chęć osiągnięcia porozumienia.

Natomiast przykładowe sytuacje, które mogą zostać poddane mediacji w środowisku szkolnym, to konflikty o umiarkowanym natężeniu, np.:

- przezywanie kolegów ze względu na ich wygląd, ubranie, pochodzenie czy zachowanie;
- obrażanie członków rodziny rówieśników;
- formy napastowania seksualnego, tj. komentowanie dziewcząt i tego, jak się rozwijają, obsceniczne napisy na tablicy czy ścianach;
- ingerencje w personalne rzeczy, tj. zabieranie ich i chowanie;
- wyśmiewanie się np. za błędy popełnione na lekcjach;
- odrzucanie, tj. niedopuszczanie do zabawy w grupie (Duda, Łukasik, 2011, s. 24–25).

W większości przypadków konflikty między dziećmi kończą się bez żadnych konsekwencji. Pomimo to, niektóre z nich pozostawiają głębokie ślady w pamięci emocjonalnej – przemoc werbalna lub fizyczna, zastraszanie, niepewność, a nawet poczucie zrezygnowania mogące doprowadzić do porzucenia szkoły. Chociaż u dzieci ewoluujące etapy konfliktu są dość podobne, rozwój intelektualny i wszystkie psychologiczne aspekty dzieciństwa wpływają na to, jak przechodzą one przez etapy konfliktu i jak rozwiązują swoje spory.

Umiejętność radzenia sobie w sytuacji konfliktowej można określić za pomocą wypełnienia kwestionariusza „Style rozwiązywania konfliktów” Thomasa-Kilmanna.

Wyniki wskazują poziom zdolności rozwiązywania konfliktów w jednym z pięciu stylów: rywalizacji, współpracy, kompromisu, unikania oraz dostosowywania się. Świadomość różnorodności stylów rozwiązywania konfliktów oraz dobór indywidualnego stylu reagowania na konflikt determinowane są przez dwa czynniki:

- czynnik ważności wyniku;
- czynnik ważności relacji (Kalisz, Zienkiewicz, 2009, s. 20).

Zasadniczo, w sytuacji, kiedy najważniejszy jest wynik, czyli zaangażowanie w przedmiotową stronę konfliktu, wzrasta motywacja do podjęcia działań zmierzających do uzyskania oczekiwanego celu. Wówczas najczęściej wybieranym stylem reagowania na konflikt jest styl konfrontacji (rywalizacji). Natomiast w sytuacji, kiedy stronom sporu, a także osobom trzecim (np. mediatorom) zależy na zrozumieniu konfliktu, ważne są pozytywne relacje pomiędzy stronami – wybierany jest styl współpracy, który sprzyja poszukiwaniu rozwiązań polubownych i pojednawczych. Ten ostatni uważany jest za najbardziej efektywny, a zarazem racjonalny styl rozwiązywania konfliktów. To właśnie to podejście do pojęcia współpracy można określić jako najwłaściwsze podejście do rozwiązywania konfliktu – to ono zawiera w sobie istotę mediacji. Przyjmując rozumienie terminu za Andrzejem Korybskim (2008, s. 31–37) – rozwiązanie sporu jest procesem, w którym osoba trzecia pomaga stronom sporu w osiągnięciu porozumienia. Kultura współpracy bardziej niż jakikolwiek inny czynnik dotyczy wzajemnego wspierania się, wspólnego poszukiwania rozwiązań doświadczanych problemów, wspólnego celebrowania odnoszonych sukcesów, uczenia się z innymi i dzięki doświadczeniu innych (Tłuściak-Deliowska, Dernowska, 2016, s. 130).

Organizacja i praktyka mediacji szkolnej i rówieśniczej

Mediator jest zawodem wysokiego zaufania społecznego, dlatego warunkiem koniecznym podczas prowadzenia mediacji jest kierowanie się (zarówno przez strony, jak i przez mediatora) zasadami mediacyjnymi, które składają się na Kodeks Etyki Mediatorów Polskich uchwalony przez Społeczną Radę ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości (maj 2008). Dla mediacji szkolnej rekomenduje się odpowiednie stosowanie Kodeksu Etycznego Mediatorów Polskich (Duda, 2019, s. 155).

Do głównych powszechnie akceptowalnych zasad, które stanowią podstawę przeprowadzenia procesu mediacji, należą: dobrowolność, bezstronność, neutralność i poufność, akceptowalność.

Dobrowolność, odnosi się do samego, nieprzymuszonego udziału w postępowaniu mediacyjnym, a także do zawarcia porozumienia. Moore (2016, s. 49) porusza ważną kwestię dotyczącą zasady dobrowolności. Mianowicie do udziału w mediacji i do zakończenia sporu nie można nikogo zmusić, ale dobrowolność uczestnictwa w mediacji nie oznacza, że nie jest dozwolona presja na podjęcie próby mediacji.

Neutralność, słowo pochodzi od łacińskiego „neuter” oznaczającego ‘żaden z nich’. Określa cechę czegoś lub kogoś, kto nie opowiada się po żadnej stronie i nie

świadczy o poparciu dla którejś z tych stron (*Wielki Słownik Języka Polskiego*). Jak słusznie zauważa Paweł Waszkiewicz (dr hab. nauk prawnych, mediator w sprawach nieletnich, karnych, rodzinnych), zasady bezstronności i neutralności czasami bywają nieprawidłowo używane zamiennie. O ile zasada bezstronności dotyczy niezwiązania mediatora ze stronami (podmiotami) sporu, o tyle neutralność dotyczy niezwiązania osoby trzeciej z przedmiotem sporu, a także braku interesu w jakimkolwiek sposobie jego zakończenia (Waszkiewicz, 2018, s. 167).

Bezstronność, czyli brak osobistych powiązań ze stronami. Mediator zachowujący zasadę bezstronności nie może opowiedzieć się po żadnej stronie. Tego rodzaju cechy mediatora wiążą się umiejętnością odmowy zajęcia strony w sporze, czyli braku stronniczości i faworyzowania jednej ze stron. Niezależny stosunek do stron może zostać zakłócony przez relacje mediatora z jedną ze stron, np.: relacja towarzyska, koleżeńska. W sytuacji, kiedy mediator stwierdzi konflikt interesów, sam powinien odmówić udziału w takiej mediacji.

Poufność, obejmuje zachowanie tajemnicy samego procesu mediacji (przebiegu i rezultatu) oraz tajność przechowywania dokumentacji przez mediatora. Zasada poufności gwarantuje uczestnikom mediacji poczucie bezpieczeństwa.

Akceptowalność oznacza gotowość stron sporu do zaproszenia osoby trzeciej (osoby współpracującej z obiema stronami), która pomoże rozwiązać kwestie sporne, zaakceptują jej zaangażowanie w spór, będą ją tolerować, a przynajmniej nie przeciwstawiać (Moore, 2016, s. 41).

Oprócz podstawowych, a zarazem głównych zasad mediacji, Elżbieta Leszczyńska (2011, s. 40) dodaje jeszcze: **fachowość** (mediator jest dobrze przygotowany), okazywanie stronom **szacunku** przez mediatora.

Wśród mediacji oświatowych wyróżnia się trzy typy mediacji: mediacje szkolne, mediacje rówieśnicze i mediacje akademickie (Duda, 2019, s. 15).

Mediacja szkolna jest procesem budowania porozumienia pomiędzy podmiotami szkolnymi z udziałem osoby godnej zaufania – mediatora. Stronami konfliktu mogą być: nauczyciele, dyrektor, pozostali pracownicy szkoły, uczniowie, rodzice. Mediatorem szkolnym jest osoba dorosła, np. pedagog szkolny, przeszkolony w zakresie mediacji. Pożądane jest, aby był opiekunem mediatorów rówieśniczych i posiadał kompetencje edukatora mediacji. Ponadto to on koordynuje pracę mediatorów rówieśniczych i wspomaga na każdym etapie mediacji (przygotowania, prowadzenia, dokumentowania), a w razie potrzeby udziela swego wsparcia także po zakończeniu mediacji (Standardy prowadzenia mediacji rówieśniczych w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 4 i 9).

Przechodząc do mediacji rówieśniczej, rozważania należy zacząć od strony podmiotowej. Jest ona prowadzona przez przeszkolonych w zakresie mediacji uczniów, którzy cieszą się zaufaniem wśród swoich rówieśników. Mediatorem rówieśniczym może zostać uczeń, którego wiek, samodzielność i stopień dojrzałości psychospołecznej pozwolą na zrozumienie istoty konfliktu, mediacji, punktu widzenia drugiego człowieka. Preferowanym wiekiem kandydata na mediatora rówieśniczego jest

wiek 10 lat, który wiąże się z fazą późnego dzieciństwa przypadającą pomiędzy 7. a 12. r.ż. (Standardy wprowadzania mediacji rówieśniczej w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 7).

Dopuszcza się prowadzenie mediacji rówieśniczej przez jednego lub dwóch mediatorów rówieśniczych (Standardy prowadzenia mediacji rówieśniczych w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 6).

W celu wprowadzenia mediacji do szkoły pierwszą i najważniejszą kwestią formalną jest uzyskanie zgody: Dyrektora, Rady Pedagogicznej, Rady Rodziców (Rady Szkoły – jeśli została powołana) i Samorządu Uczniowskiego. Powinno to zostać odzwierciedlone poprzez wpisanie faktu wprowadzenia mediacji w szkole do statutu szkoły oraz do innych dokumentów wewnątrzszkolnych, na podstawie których organizowana jest praca w placówce szkolnej (Standardy wprowadzania mediacji rówieśniczych w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 2, 3).

Następnie powinny zostać zorganizowane spotkania informacyjne o uruchomieniu programu mediacji dla wszystkich pracowników (pedagogicznych i niepedagogicznych) oraz rodziców i uczniów (Standardy wprowadzania mediacji rówieśniczych w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 5). Uczestnicy spotkań informacyjnych dowiadują się, czym jest metoda mediacji, jak wygląda proces mediacji, jaki jest zakres spraw, które można zgłaszać do mediatora. Spotkania informacyjne wśród uczniów mogą zostać przeprowadzone podczas lekcji wychowawczych, na warsztatach, lub na zajęciach pozalekcyjnych. Takie spotkania mogą prowadzić przedstawiciele organizacji pozarządowych lub innych podmiotów zajmujących się problematyką konfliktu i mediacji w szkole, przedstawiciele samorządów zawodów prawniczych, koordynatorzy ds. mediacji lub koordynatorzy ds. edukacji prawnej w szkole powołani w sądach powszechnych oraz pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Do pełnienia roli mediatorów rówieśniczych powoływane są osoby wybierane przez uczniów z ich własnego grona. Formalnym warunkiem niezbędnym, by zostać mediatorem rówieśniczym jest odbycie minimum 20-godzinnego szkolenia, uwieńczonego otrzymaniem stosownego zaświadczenia. Szkolenie to obejmuje następujące obszary:

- wiedza podstawowa nt. konfliktów, rodzajów emocji występujących w konfliktach, a także informacje z zakresu konstruktywnych sposobów komunikacji;
- wiedza pozwalająca na sprawną realizację mediacji rówieśniczej (informacje, co do przebiegu samej mediacji) oraz naczelne zasady, którymi rządzi się mediacja;
- główne zadania mediatora rówieśniczego i jego rola w mediacji oraz poza nią;
- ćwiczenia polegające na symulacji mediacji (trening na zainscenizowanych przykładach);
- sposoby popularyzacji mediacji szkolnej (Standardy wprowadzania mediacji rówieśniczych w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 8).

Nad prawidłowością wyboru mediatorów rówieśniczych spośród uczniów czuwa wspomniany wcześniej, odpowiednio dobrany, opiekun mediatorów rówieśniczych.

Jednym ze sposobów wyłonienia kandydatów na mediatorów rówieśniczych jest przeprowadzenie anonimowej ankiety wśród uczniów. Poniżej został zamieszczony przykład autorskiej ankiety, która może pomóc w wyłonieniu kandydatów na mediatorów rówieśniczych. Ankieta została opracowana z uwzględnieniem cech pożądanych u mediatora rówieśniczego wskazane przez Katarzynę Wojtanowicz (2016, s. 150): sprawiedliwość, cierpliwość i empatia, umiejętność wzbudzania zaufania w uczestnikach mediacji.

Ankieta		
Zastanów się, który z Twoich rówieśników posiada najwięcej z poniższych cech:		
sprawiedliwość	cierpliwość	bezsstronność
samodzielność	dojrzałość emocjonalna	bycie godnym zaufania
refleksyjność	empatyczność	asertywność
<p>To właśnie powyższe cechy stanowią o tym, że osoba nadaje się, by pomagać rozwiązywać jako mediator spory, konflikty, nieporozumienia. Warto, aby jej autorytet sprawił, abyś Ty i Twoi koledzy chętnie widzieli tę osobę w roli mediatora i szanowali jej funkcję. Pamiętaj zatem, że właśnie osoba ta może zostać mediatorem rówieśniczym. Zwróć uwagę na to, czy rzeczywiście Ty i Twoi koledzy jesteście za tym, aby ta osoba pomagała rozwiązywać Wasze problemy.</p> <p>Tutaj wpisz jej/jego imię i nazwisko</p>		

Źródło: opracowanie własne.

Po zawiadomieniu o wynikach ankiet, gdy okaże się, którzy z kandydatów zostali wybrani na stanowisko mediatora rówieśniczego, wskazane osoby obejmują te funkcje, przy czym, mając na względzie, że objęcie roli mediatora jest dobrowolne, w razie wyrażenia sprzeciwu przez wybranego taka osoba nie powinna być do niczego zmuszona i wówczas wybory mediatora rówieśniczego powinny być kontynuowane. Wydaje się, że objęcie tej funkcji nie powinno być wbrew woli rodziców, a to z uwagi na treść standardu 9 wskazanego przez Rzecznika Praw Dziecka (2017).

Kolejnym ważnym obszarem określającym specyfikę prowadzenia mediacji są standardy dotyczące samego procesu prowadzenia mediacji rówieśniczej i szkolnej w placówce oświatowej. Aby mediacje prowadzone w szkole stanowiły profesjonalną część pracy pedagoga, należy zadbać o miejsce prowadzenia praktyk mediacyjnych. Takim miejscem powinien być pokój, którego przeznaczenie będzie wyłącznie dotyczyło praktyk mediacyjnych. W sytuacji, kiedy infrastruktura placówki na to nie

pozwała, mediacje mogą być prowadzone w sali, jednak przy dostosowanym do procesu mediacji ustawieniu stolików i krzeseł. Ponadto, należy pamiętać, żeby praktyka mediacyjna nie zakłóciła organizacji pracy szkoły.

Potrzebę przeprowadzenia mediacji rówieśniczej może zgłaszać każdy podmiot szkoły. Zgłoszenie można kierować do: mediatora rówieśniczego, opiekuna mediatorów rówieśniczych, mediatora szkolnego oraz każdego pracownika szkoły. Mediacja rówieśnicza przebiega w następujących krokach:

- dana sprawa jest kwalifikowana do konkretnej kategorii spraw i następuje wybór mediatora (dokonuje go opiekun mediatorów rówieśniczych; także uczniowie będący stronami konfliktu mogą wskazać mediatorów);
- organizowane jest spotkanie wstępne z osobą z każdą ze stron (przeprowadzają je mediatorzy rówieśniczy);
- następuje sesja wspólna stron z mediatorami rówieśniczymi (może obejmować więcej niż jedno spotkanie);
- finalizacja mediacji (zawarcie końcowego porozumienia, zredagowanie ugody i opatrzenie jej podpisami, sporządzenie pisemnego sprawozdania odzwierciedlającego przebieg mediacji; należy wskazać, że także w przypadku niedojścia do porozumienia informację o tym należy zamieścić w sprawozdaniu);
- organizacji przez opiekuna mediatorów rówieśniczych spotkania z mediatorami prowadzącymi mediację o charakterze superwizyjnym, które to spotkanie w razie potrzeby może być powtarzane po każdym jej etapie;
- realizacja warunków ugody (Standardy prowadzenia mediacji rówieśniczych w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 7).

Zawarcie porozumienia przez strony konfliktu i realizacja warunków ugody powinny zakończyć spór, przyczyniając się do odbudowania zakłóconych relacji w środowisku szkolnym.

Analizując standardy mediacji rówieśniczej i klasycznej mediacji szkolnej (w której mediatorem jest pedagog), nie odnotowano znaczących różnic. Wydaje się oczywiste, że mediator szkolny jest osobą odpowiedzialną za koordynowanie działań mediacyjnych na terenie szkoły, a także poza nią. W związku z czym należy do niego obowiązek przechowywania dokumentacji z przebiegu mediacji w sposób zapewniający poufność mediacji i ochronę danych osobowych stron konfliktu. Z uwagi na liczne obowiązki, które nakładane są na mediatora szkolnego, warto podkreślić czas szkolenia, które obowiązuje taką osobę i jego zakres. Pedagog szkolny chcący zostać mediatorem szkolnym musi ukończyć minimum 40-godzinne szkolenie w zakresie mediacji, potwierdzone zaświadczeniem. Szkolenie obejmuje:

- podstawowe zagadnienia z zakresu psychologicznych aspektów powstawania, eskalacji i rozstrzygania konfliktów;
- metody rozwiązywania konfliktów (negocjacje, mediacje, arbitraż, sąd);
- prawne i organizacyjne aspekty funkcjonowania mediacji;
- ćwiczenia (trening praktyczny) umiejętności mediacyjnych (Standardy wprowadzania mediacji szkolnej w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 8).

Wprowadzenie mediacji szkolnej do placówki daje możliwość tworzenia sieci współpracy na poziomie miasta (dzielnicy), gminy powiatu lub województwa. Szkoły, w których nie funkcjonuje mediacja szkolna, mogą korzystać z pomocy mediatora szkolnego innej placówki. Przy prowadzeniu mediacji szkolnej placówka oświatowa może korzystać z pomocy organizacji pozarządowej, administracji rządowej, samorządu terytorialnego, samorządów zawodów prawniczych, sądów lub innych podmiotów wspierających, zawierając w tym zakresie porozumienia (Standardy wprowadzania mediacji szkolnej) w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 7, 8). Na uwagę zasługuje praktyka tworzenia zespołów mediatorów. Rzecznik Praw Dziecka rekomenduje powołanie w szkole centrum, klubu lub koła mediacji, w skład którego wchodzi mediatorzy szkolni i rówieśniczy (Standardy wprowadzania mediacji szkolnej) w szkołach i innych placówkach oświatowych, standard 10). Zespół taki zazwyczaj tworzą zarówno mediatorzy szkolni, jak i rówieśniczy, których zadaniem jest nie tylko rozwiązywanie konfliktów, lecz także promowanie mediacji w środowisku rówieśniczym. Zadania zespołu mediacyjnego w szkole zostały określone w następujący sposób:

- zapewnienie komunikacji między stronami oraz koordynowanie dynamiki dyskusji;
 - uczynienie równoważnej pozycji między stronami;
 - zwrócenie uwagi stron, aby spróbowały spojrzeć na problem z perspektywy przeciwnika (próba wzbudzenia empatii);
 - unaocznienie stronom, jakie cele są osiągalne (np. urealnienie oczekiwań);
 - pomoc w tworzeniu ugody mediacyjnej (za: Wojtkowiak, Potaczała-Perz, 2014, s. 141).
- Wdrożenie mediacji do szkoły może napotkać trudności na płaszczyźnie organizacyjnej, etycznej oraz w realizacji roli.

Na techniczne trudności organizacji mediacji wpływ mają następujące czynniki:

- brak pomieszczenia na organizowanie procesu mediacji;
- konieczność wykształcenia kadry;
- konieczność dostosowania dokumentów wewnątrzszkolnych do wprowadzonych zmian;
- w dłuższej perspektywie zmiana stylu zarządzania konfliktem w szkole (Duda, 2019, s. 61)

Trudności na płaszczyźnie etycznej będą pojawiały się tam, gdzie obowiązek pedagoga szkolnego będzie sprzeczny z obowiązkami mediatora. Duda (2019, s. 24) przedstawia je jako dychotomie:

- bezstronny mediator – zaangażowany nauczyciel;
- poufność mediacji – obowiązek zgłaszania;
- neutralność – jednoznaczność miejsca, bliskość i znajomość przedmiotu sporu.

W końcu trudności w realizacji roli dotyczą:

- sprzeczności ról – stanowisko pedagoga szkolnego wymaga łączenia wielu ról: doradcy pedagoga, powiernika. Trudność polega na łączeniu ról, tak by pozostać osobą autentyczną, godną zaufania, ale też wykazywać się profesjonalizmem w swojej pracy;
- niespójność z innymi ważnymi rolami: kiedy trudno jest określić granice pomiędzy realizacją celów mediacyjnych a celów wychowawczych (Duda, 2019, s. 41).

Potencjał mediacji w pracy pedagoga szkolnego

Podejmując temat potencjału mediacji w pracy pedagoga szkolnego, należy odnieść się do określonych przez Ustawodawcę założeń dotyczących zakresu działań realizowanych przez pedagoga.

Mediacja jest metodą, która posłuży pedagogowi szkolnemu, aby zredukować *przyczyny niepowodzeń edukacyjnych lub trudności w funkcjonowaniu uczniów, w tym barier i ograniczeń utrudniających funkcjonowanie ucznia i jego uczestnictwo w życiu szkoły* (Dz.U. z 2020 r. poz. 1280 § 24, pkt. 1). Przykładem mogą być sytuacje, kiedy uczeń na skutek konfliktu doświadcza niepowodzeń edukacyjnych lub wynikające z tego, że uczeń – będąc osobą nie w pełni sprawną – zostaje odrzucony przez grupę rówieśniczą. W przytoczonych sytuacjach umiejętność zastosowania mediacji jako metody rozwiązywania konfliktów ma niewątpliwie szanse na powodzenie.

W dalszej kolejności Ustawodawca wskazuje jako zadanie pedagoga szkolnego wskazuje *diagnozowanie sytuacji wychowawczych w szkole w celu rozwiązywania problemów wychowawczych stanowiących barierę i ograniczających aktywne i pełne uczestnictwo ucznia w życiu szkoły* (Dz.U. z 2020 r. poz. 1280, §24, pkt 2). Także i w tym przypadku potencjał mediacji jawi się jako nieoceniony, albowiem mediacja pozwala na wczesne zdiagnozowanie sytuacji konfliktowych i szybkie ich rozwiązanie. Dzięki temu, że instrument ten oddolnie angażuje samych zainteresowanych, jest stosunkowo odformalizowany oraz nie wymaga poważnego zaangażowania czasu i środków. Wszczęcie tej procedury jest bardzo szybkie, co przyspiesza sposobność diagnozy na kanwie odbywającej się mediacji; jest to także proces dynamiczny, w którym np. pokrzywdzony wprost może wyjawić genezę problemu, sprawca zaś ujawnić swą motywację w sposób szerszy niż w innym postępowaniu. W tej sytuacji diagnozowanie może być zarówno szybsze, jak i trafniejsze. Naturalnie, skoro mediacja przyczynia się do zażegnania istniejących i redukcji pojawiania się nowych konfliktów – to wpisuje się ona w realizację literalnych zaleceń Ustawodawcy wobec pedagoga. W konsekwencji tego częstotliwość występowania problemów wychowawczych dzięki zastosowaniu mediacji maleje, a uczniowie – zamiast wikłać się w konflikt – mogą aktywnie uczestniczyć w życiu szkoły, koncentrując się na realizacji zadań czy projektów.

Kolejnym wymagającym wiedzy i profesjonalizmu obszarem pracy pedagoga szkolnego jest *udzielanie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formach odpowiednich do rozpoznanych potrzeb* (Dz.U. z 2020 r. poz. 1280, §24, pkt 2). Pomocą psychologiczno-pedagogiczną obejmuje się w szczególności uczniów z orzeczeniem poradni psychologiczno-pedagogicznej, dlatego w tym miejscu warto przytoczyć badania nad możliwościami wykorzystania mediacji rówieśniczych do nawiązania interakcji z grupą przez dzieci ze spektrum autyzmu. Ewelina Młynarczyk-Karabin (2020, s. 46–47) na podstawie zgromadzonych przez siebie danych twierdzi, że mediacja jest metodą, która przyczynia się do postępów nie tylko w nauce, lecz także w rozwoju kompetencji społecznych dziecka z autyzmem. Posiadanie umiejętności interpersonalnych, które dzieci z autyzmem są w stanie nabyć poprzez zaangażowanie ich

w proces mediacji, sprzyja integracji z pełnosprawnymi rówieśnikami, a nawet pozwala na wchodzenie w interakcje z nimi, poprawiając tym samym pozycję dziecka z autyzmem w grupie rówieśniczej.

Kolejnym obszarem pracy pedagoga szkolnego jest *podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży* (Dz.U. z 2020 r. poz. 1280, §24, pkt 4). Wykorzystanie mediacji pozwala reagować na konflikty i uczy różnych form zachowania się wobec problemów, kształtuje umiejętności rozpoznawania zagrożeń, oraz właściwego reagowania w sytuacjach trudnych (por. Wojtkowiak, Potaczała-Perz, s. 141–142). Ponadto, uczy postawy asertywności, dzięki której dzieci i młodzież podnoszą poczucie własnej wartości, potrafią zakomunikować swoje stanowisko i poradzić sobie w trudnej sytuacji (np. namawiania do spróbowania alkoholu, narkotyków, papierosów), co w konsekwencji pomaga wypracować nowy schemat reagowania na zagrożenia. Wojtkowiak oraz Potaczała-Parz (2014, s. 142) opisują mediację jako narzędzie profilaktyki, wskazując na jej pozytywny wpływ w zakresie wzmocnienia czynników chroniących, takich jak: wdrażanie do poszanowania norm i wartości społecznych, wzmocnienia więzi z grupą społeczną, angażowania się w działania prospołeczne.

Przechodząc do kolejnej domeny działania pedagoga szkolnego, tj. *pomocy rodzicom i nauczycielom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów* (Dz.U. z 2020 r. poz. 1280, §24, pkt 7) – to skoro jednym z aspektów mediacji jest selekcjonowanie spośród uczniów jednostek utalentowanych w kierunku przyjęcia roli mediatora rówieśniczego, to niewątpliwie instrument mediacji pomaga dostrzec, u którego ucznia *rozpoznajemy*, a w dalszej kolejności *rozwijamy* wymienione przez Ustawodawcę *indywidualne możliwości, predyspozycje i uzdolnienia*. Dzieje się tak dlatego, że mediatorami rówieśniczymi zostać winny osoby, które wyróżniają się z grupy pewnymi cechami (dojrzałość emocjonalna, zaufanie, cierpliwość, sprawiedliwość itd.). W celu wyłonienia takiej osoby wykorzystywane są narzędzia okołomediacyjne.

Wreszcie na szczególną uwagę zasługuje punkt 6, §24, w którym Ustawodawca pisze wprost o zadaniu pedagoga szkolnego, jakim jest *inicjowanie i prowadzenie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych* (Dz. U. z 2020 r. poz. 1280, §24, pkt 6). *Expressis verbis* wyrażenie tej formuły stawia pedagoga jako osobę, która musi swym potencjałem podołać prowadzeniu mediacji, chociażby po to, aby nie ignorować kategorycznej treści przepisu. Jednocześnie, jeżeli Ustawodawca sam dostrzega mediację jako metodę zażegnania *sytuacji kryzysowych*, to warto zwrócić uwagę, aby wprowadzane w szkole procedury postępowania w razie wystąpienia tych sytuacji, będące niewątpliwie krytycznie ważne (bo dotyczące stanów bezpośredniego i silnego zagrożenia funkcjonowania szkoły) uwzględniały działania mediacyjne.

Reasumując, należy uznać, że zarówno umiejętności wprost odnoszące się do roli mediatora, jak i czynności zmierzające do przygotowania mediacji (w tym przygotowania procedur, wyboru mediatorów szkolnym i rówieśniczym itp.) mają wielką

wartość, albowiem są to kompetencje na tyle uniwersalnie kształtujące rzeczywistość szkolną, iż z powodzeniem pomagają w realizacji większości zadań wskazanych przez Ustawodawcę.

Chociaż omawiana materia wynikająca z dokumentu prawnego wydaje się bardzo szerokim obszarem dla zastosowania mediacji, to i tak stanowi ona tylko niewielki wycinek przestrzeni, na której uwypuklają się zalety tej alternatywnej metody rozwiązywania sporów. I tak bez wątpienia działania mediacyjne mają korzystny wpływ na znaczną część pracy pedagoga, pozwalając rozwijać jego potencjał – konstruktywnie rzutują na następujące płaszczyzny:

- budowanie współpracy z rodzicami – pedagogizacja rodziców i poszerzanie ich wiedzy w zakresie rozwiązywania konfliktów z wykorzystaniem metody mediacji, w formie warsztatów lub pogadanek;
- szkolenia kadry pedagogicznej oraz podnoszenie umiejętności wychowawczych – przygotowanie nauczycieli do pełnienia roli mediatora szkolnego. Zespół mediatorów powinien być dobrze wyszkolony, ale szkolenia (akcje informacyjne) powinny być kierowane do całej społeczności szkolnej, gdyż niezajomość podstawowych aspektów mediacji może przyczynić się do ograniczonego używania metody. Jest to szczególnie ważny aspekt, jeżeli celem mediacji (oprócz rozwiązywania konfliktów) prowadzonej w szkole miałyby być tworzenie pozytywnego klimatu w szkole, na który niebagatelny wpływ ma kultura mediacji.

Osoba pedagoga – mediatora nie jest sędzią, lecz modeluje zachowania interpersonalne, uczy twórczych, nieinwazyjnych sposobów rozwiązywania konfliktów. Pedagog stosujący umiejętności mediacyjne w swoim środowisku pracy (szkoła, placówka opiekuńczo-wychowawcza, placówka resocjalizacyjna):

- modeluje zachowania interpersonalne;
- uczy twórczych sposobów rozwiązywania konfliktów opartych na zasadach partnerstwa i współpracy;
- buduje kontakt oraz dba o atmosferę, np. w zespole klasowym;
- uczy tolerancji, akceptacji i poszanowania inności;
- wdraża do samodzielności w podejmowaniu decyzji i uczy przyjmowania odpowiedzialności;
- zapobiega zachowaniom agresywnym i pasywnym, w konsekwencji – stosując umiejętności mediacyjne i negocjacyjne – nie dopuszcza do rozwiązań siłowych, w których występuje ofiara i sprawca;
- zachowuje poczucie godności, sprawczości oraz buduje swój autorytet.

Analizując możliwości wykorzystania mediacji, warto zwrócić uwagę na rozwój osobisty. Pedagog szkolny może obrać mediacje jako ścieżkę swojego profesjonalnego rozwoju. Szkolenia z zakresu prowadzenia mediacji poszerzają wiedzę z zakresu prawa oraz rozwijają umiejętności interpersonalne w obszarach: efektywnej komunikacji międzyludzkiej, budowania porozumienia, prowadzenia dyskusji z osobami o odmiennych stanowiskach, efektywnego zarządzania procesami grupowymi, otwartego prezentowania własnego stanowiska.

Badania dotyczące skuteczności mediacji

Niestety, dotychczas przeprowadzono niewiele badań ukazujących wpływ prowadzenia mediacji na rozwiązywanie konfliktów i poprawę relacji międzyludzkich, z kolei spośród nich jeszcze mniej uwzględnia spostrzeżenia uczniów w przedmiotowym zakresie. Niemniej, nie jest to obszar zupełnie niezbadany. I tak, na szczególną uwagę – spośród badań krajowych – zasługują badania prowadzone przez Agnieszkę Lewicką-Zelent (2014), która przedstawiła wpływ wdrażania mediacji rówieśniczej na klimat placówki oświatowej w artykule *Klimat szkół gimnazjalnych. Diagnoza weryfikacyjna programu „Mediacja w szkole”*. Autorka zdecydowanie opowiedziała się za istnieniem korzystnego wpływu popularyzacji mediacji na klimat panujący w szkole zarówno w aspekcie, w którym bezpośrednio rzutuje ona na sprawne i satysfakcjonujące zażegnywanie poszczególnych konfliktów, jak i w aspekcie zewnętrznym, tj. jako instrument kształtujący pożądane cechy u podmiotów tworzących placówkę. Według opisywanych badań istnieje oczywista zależność między zwiększaniem ilości wiedzy o mediacji i realizowaniem jej w szkole a podnoszeniem jakości klimatu w badanych szkołach.

Z kolei – odnośnie do badań zagranicznych – jednymi z godnych uwagi są wyniki przedstawione przez hiszpańskich naukowców, opublikowane w 2021 r., z których przegląd przedstawiam w dalszej części.

Badania hiszpańskich naukowców z University of Valencia (García-Raga, Vidal, Martín) opublikowane w 2021 r. miały na celu ustalenie, jak uczniowie hiszpańskich szkół średnich, w których wprowadzono mediacje – oceniają jej działanie w praktyce. Zwrócono szczególną uwagę na wypowiedzi tych uczniów, którzy pośredniczą w konfliktach, czyli pełnią rolę mediatorów rówieśniczych, a nadto porównano oceny mediacji pomiędzy mediatorami rówieśniczymi a uczniami niebędącymi mediatorami – wszystko to z uwzględnieniem różnych poziomów edukacji oraz wieku uczniów. W rezultacie hiszpańscy badacze dostrzegli, że mediacje stanowią korzystną praktykę w rozwiązywaniu konfliktów i zapobieganiu sytuacjom przemocy.

Wracając w tym miejscu do badań krajowych – należy zwrócić uwagę, że do podobnych wniosków na gruncie polskim dochodzą Agnieszka Lewicka-Zelent, Małgorzata Percheta-Kowalik (2014), mimo że ich badania koncentrują się na percepcji nieletnich przejawiających i doświadczających przemocy. Kolejne, godne uwagi w omawianej materii, są badania polskiej badaczki Anny Wojcieszek (2021), która ustaliła, że wdrażanie mediacji rówieśniczych miało pozytywny wpływ na panujący w szkole klimat i zasoby osobiste uczniów.

Przechodząc do kolejnych badań zagranicznych – warto wspomnieć o badaczach ze Stanów Zjednoczonych. Przeprowadzone przez tamtejszych naukowców (zwłaszcza Billa Hansberry’ego oraz Christie Lee Hansberry) badania w zakresie mediacji były odnoszone do teorii zarządzania konfliktami z naciskiem na model mediacji rówieśniczej. Także i te badania prowadzą do pozytywnych wyników, wskazując na podniesienie poziomu samodyscypliny uczniów, ich poczucia karności itp. – co

obserwowane było chociażby w zakresie przestrzegania przez nich regulaminu szkolnego (Hansberry, Hansberry, 2018).

Wracając do badań iberyjskich, warto w tym miejscu podkreślić, że wspomniani García-Raga, Vidal, Martín ustalili silną zależność pomiędzy skutecznością mediacji a rozpowszechnianiem wiedzy na jej temat wśród społeczności szkolnej. Im większy jest uprzedni dostęp uczniów do wiedzy nt. mediacji, tym chętniej uczniowie godzą się na udział w niej. Tym niemniej badacze ci podkreślają, że zadanie polegające na rozpowszechnianiu wiedzy o mediacji jest wyzwaniem wciąż wymagającym intensyfikacji i doskonalenia. Zauważyli bowiem, że prócz pewnych braków w dostępie do informacji w szkołach dotyczących teorii mediacji i wprowadzenia praktyk mediacyjnych, brakuje także skutecznej polityki promującej zalety mediacji, mającej stanowić niejako akcje promocyjną dla mediacji. Dostrzegalny brak „akcji promocyjnej” dla mediacji jest podparty wynikającym z badań bardzo niskim współczynnikiem uczniów deklarujących otrzymanie stosownego szkolenia z zakresu mediacji (zaledwie 50,5% uczniów), co niewątpliwie powinno być asumptem do zaproponowania zmiany dotychczasowego modelu przekazywania wiedzy z zakresu mediacji rówieśniczych na bardziej skuteczny.

Warto podkreślić okoliczność, że popularyzacją wiedzy o mediacji należy objąć nie tylko potencjalnych mediatorów rówieśniczych, lecz także ogół uczniów – jeżeli wiedzę o mediacjach zdobędą tylko uczniowie, którzy wyrażą chęć pełnienia roli mediatora rówieśniczego, to proces tworzenia kultury mediacji i polepszenia klimatu szkoły nie będzie w pełni skuteczny. Należy pamiętać bowiem, że dla tworzenia kultury mediacji potrzebna jest holistycznie realizowana edukacja w zakresie alternatywach metod rozwiązywania konfliktów, obejmująca swym wpływem wszystkie podmioty społeczności szkolnej. Kontynuacją tej myśli odnoszącej się do wypadkowych wpływających na skuteczność mediacji niech będzie konkluzja analiz przeprowadzonych przez Fulyę Turk – która podkreśla, że najważniejszym skutkiem mediacji nie jest rozwiązanie partykularnego konfliktu samo w sobie, lecz sukces w postaci nauczania się przez strony mediacji umiejętności zarządzania konfliktami. Jak pokazuje analiza przeprowadzona przez Turk (2018), to właśnie ukształtowanie cechy w postaci pozytywnego nastawienia do rozwiązywania sporów i do ciągłego polepszenia relacji międzyludzkich jest niepodważalną korzyścią w realizacji programów mediacyjnych. Nie tylko zresztą Turk, lecz także badania przeprowadzone przez Sarę Ibarrola-García, Conchę Iriarte (za: García-Raga, Vidal, Martín, 2021, s. 332) wykazują, że mediacja prowadzi do trwałego zaimplementowania u uczniów cech dojrzałości emocjonalnej i poznawczej, a także rzutuje na prawidłowe ukształtowanie sylwetki moralnej.

Wracając do spuścizny García-Raga, Vidal, Martina (2021, s. 333), należy zgodzić się z nimi, w zakresie, w jakim wskazują oni na potrzebę szerszego zakresu badań w zakresie profilu mediatorów. Z przeprowadzonych przez nich badań wynika, że respondenci oczekują od mediatora zwłaszcza takich umiejętności, jak bycie cierpliwym, refleksyjnym, empatycznym, bezstronnym, asertywnym, godnym zaufania. Nadto od mediatora oczekuje się wysokich umiejętności z zakresu komunikacji, tj. powinien on cechować się łatwością w nawiązywaniu rozmowy, umiejętnością prowadzenia

dyskusji, jak i kompetencją optymalnego koordynowania dialogu, w którym zarówno potrzeby, jak i życzenia stron mediacji będą mogły swobodnie wybrzmieć.

Kontynuując wątek oczekiwanych cech mediatora, warto wskazać, że respondenci chętniej na rolę mediatora co do rozwiązywania poszczególnych rodzajów spraw typowały osoby płci żeńskiej. Jak wynika z badań, aż w trzech kategoriach spraw (tj. w rozwiązywaniu konfliktów wywołanych plotkami, nieporozumieniami i walkami fizycznymi) częściej mediowały kobiety, mediatorzy płci męskiej zaś tylko w jednej kategorii spraw (tj. konfliktów wywołanych wyzwiskami) przeważali nad kobietami (Gracia-Raga, Vidal, Martín, 2021, s. 332–333). Być może wynika to z pewnych ukształtowanych cech dominujących u kobiet, jak cierpliwość, uprzejmość, staranność, życzliwość empatia czy silnie zakorzenione poczucie słuszności, albo też wynikać to może z przyzwyczajen respondentów, którzy jako osoby mające poddać się mediacji mogły wynieść ze swego domu rodzinnego przyzwyczajenie, że to matka zwykle wykazuje większy poziom zrozumienia, otwartość na dialog, wysłuchanie itp., ojciec zaś prezentuje postawę „rozstrzygającą”. Automatyczna generalizacja w tym aspekcie nie jest oczywiście niczym wskazanym.

Zakończenie

Wdrażanie mediacji w placówkach oświatowych pozwala na podjęcie świadomych działań ukierunkowanych na edukację dzieci i młodzieży w zakresie alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów.

Przeprowadzone dotychczas badania zarówno krajowe, jak i zagraniczne zgodnie eksponują zalety wdrażania mediacji w obszar środowiska szkolnego, podkreślając atuty mediacji na węższej płaszczyźnie (tj. w postaci rozwiązania danego konfliktu) oraz w szerszym aspekcie (wyrabiania u jednostek cech społecznie oczekiwanych). Jednocześnie w literaturze przedmiotu wyrażenie podnosi się postulaty, by zwiększyć wysiłki w zakresie popularyzacji mediacji, szkoleń w obszarze jej prowadzenia (w tym technik z zakresu komunikacji społecznej samych mediatorów) i rozpowszechniania zalet mediacji. Pomimo tego, że brak jest dostępnej formalnej publikacji, która by całościowo (tj. np. co do całego obszaru Polski lub innego kraju) ujmowała skuteczność programów promediacyjnych realizowanych w szkołach, to jednak należy przychylić się do stanowiska, że warto zwiększać wysiłki w celu dalszego ich propagowania, albowiem na podstawie dotychczasowych badań widać, że mediacja spotyka się z pozytywnym odbiorem w opinii uczniów i nauczycieli. Mediacja kończy dany spór w sposób konsensualny, zawsze pozostawia więcej zadowolonych odbiorców (w odróżnieniu od rozstrzygnięcia np. arbitra lub sądu koleżeńskiego itd., które prawie zawsze jedną ze stron pozostawia przegraną, a zatem naturalnie – niezadowoloną).

Bibliografia

Czyżowska, N. (2018). Mediacje szkole – narzędzie rozwoju uczniów i nauczycieli. *Fides et Ratio*, 2(34), 197–206.

- Duda, A.K. (2019). *Masz prawo do mediacji w szkole. Zarys pracy mediatora szkolnego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Duda, A.K., Łukasik, J. (2011). Mediacje jako alternatywny sposób rozwiązywania sporów w szkole. *Pedagogiczne Konteksty Komunikacji*, 4, 20–28.
- García Raga, L., Grau Vidal, R., López Martín, R. (2021). An Approximation to Mediation from Within. The Case of Secondary Education in Spain. *European Journal of Contemporary Education*, 10(2), 324–337.
- Hansberry, B., Hansberry, C. (2018). *How to do restorative peer mediation in your school*. London–Philadelphia: Jessica Kingsley Publisher.
- Kalisz, Z., Zienkiewicz, A. (2009). *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Korybski, A. (1993). *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Leszczyńska, E. (2011). Mediacje rówieśnicze jako forma rozwiązywania konfliktów w szkole i przeciwdziałanie zachowaniom agresywnym uczniów. W: W. Heller (red.), *Czy polska szkoła ceni dobrą rozmowę. Komunikacja interpersonalna w edukacji* (s. 30–46). Poznań–Kalisz: Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu Wydział Pedagogiczno-Artystyczny.
- Lewandowska-Kidoń, T. (2015). Rola pedagoga we współczesnej szkole w opinii nauczycieli i studentów pedagogiki. W: T. Zubrzycka-Maciąg, M. Korczyński, M. Okrasa (red.), *W trosce o wychowanie* (s. 239–251). Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Lewicka-Zelent, A. (2014). *Klimat szkół gimnazjalnych: diagnoza weryfikacyjna programu „Mediacja w szkole”*. Opole: Wydawnictwo Naukowe Scriptorium.
- Lewicka-Zelent, A., Percheta-Kowalik M. (2014). Mediacja sądowa w opinii nieletnich przejawiających i doświadczających przemocy. *Resocjalizacja Polska*, 8, 157–172.
- Moore, W. (2016). *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Młynarczyk-Karabin, E. (2020). Znaczenie mediacji rówieśniczych w funkcjonowaniu społecznym dzieci ze spektrum autyzmu. *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze*, 594(9), 41–50.
- Ng, J., Tsang, S. (2008). School Bullying and the Mental Health of Junior Secondary School Students in Hong Kong. *Journal of School Violence*, 7(2), 3–20.
- Pozzoli, T., Gini, G. (2021). Longitudinal Relations between Students’ Social Status and Their Roles in Bullying: The Mediating Role of Self-Perceived Social Status. *Journal of School Violence*, 20(1), 76–88.
- Thłusciak-Deliowska, A., Dernowska, U. (2016). Kultura współpracy w szkole w percepcji szkół gimnazjalnych. *Studia Edukacyjne*, 40, 127–148.
- Turk, F. (2018). Evaluation of the effects of conflict resolution, peace education and peer mediation: a meta-analysis study. *International Education Studies*, 11(1), 25–43.
- Winiarska, A. (2018). Mediacje i inne „praktyki naprawcze” w środowisku szkolnym. W: E. Gmuryńska, R. Morek (red.), *Mediacje. Teoria i praktyka* (s. 451–471). Warszawa: Wolters Kluwer.
- Wojcieszczak, A. (2021). *Mediacja rówieśnicza jako forma socjalizacji prawnej dzieci i młodzieży*. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II.
- Wojtanowicz, K. (2016). Mediacje rówieśnicze jako metoda wychowawcza. *Studia Socialia Cracoviensia*, 8(2), 145–155.
- Wojtkowiak, M., Potaczała-Perz, K. (2014). Mediacja w profilaktyce szkolnej. *Resocjalizacja Polska*, 6, 135–150.

Akty prawne

Kodeks Etyczny Mediatorów Polskich, 2008.

Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2020, poz. 1280).

Rzecznik Praw Dziecka. (2017). *Standardy mediacji rówieśniczej i szkolnej w szkołach i innych placówkach oświatowych*.

Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. 2022, poz. 1700).

Netografia

Neutralność, [hasło w:] Wielki słownik języka polskiego [online], dostępny w Internecie: https://wsjp.pl/haslo/do_druku/68241/neutralnosc, dostęp: 10.07.2022.

THE POSSIBILITY OF USING MEDIATION IN THE WORK OF A SCHOOL COUNSELLOR

Abstract

Despite the growing recognition of mediation in schools and the increasing introduction of alternative methods of dispute resolution, mediation in schools is neither a common nor a standard method of conflict resolution and restorative justice implementation. The aim of the article is to review the possibilities offered by the use of mediation in the work of a counsellor. The review of literature presented in the article oscillates around the tasks of a school counsellor, the organization of mediation in school, the potential of mediation and mediation practices used in the work of a school counsellor, as well as their effectiveness. The review includes articles by both Polish and foreign scientists pointing to the effectiveness of the introduction of mediation practices. The results of the review indicate high variability in the implementation and evaluation of mediation practices and the implementation of restorative justice postulates in schools. At the same time, most studies have shown positive results of introducing mediation solutions, in particular maintaining favourable personal relations despite the occurrence of a dispute, as well as limiting the frequency of referring a dispute to resolution in formalized disciplinary or court proceedings. Possibilities of using mediation in the work of a school counsellor as a method of personal development in the field of interpersonal communication, as well as a method of preventing violence and a tool to help in fulfilling the tasks entrusted to a school counsellor were discussed. In addition, the article shows the future directions of research in the field of alternative methods of dispute resolution in the school environment.

Keywords: school mediation, peer mediation, school counsellor, mediator